

Cihan Piyadeoğlu, *Selçuklular'ın Kuruluş Hikayesi Çağrı Bey*, Timaş Yay., İstanbul 2011, 157 s.

Büyük Selçuklu Devleti'nin kuruluş hikâyesinin perde arkasını okuyucuya aktaran eser, kuruluş aşamasında gerçekleşen kritik olaylarda alınan önemli kararların ehemmiyetini göz önüne sermektedir. Bu önemli kararların sahibi olan Çağrı Bey'in askeri bir komutan olarak ileri görüşü, zekâsı ve savaş stratejisi ile idari yönetimde kabiliyetli ve aynı zamanda siyasi bir dehaya sahip Tuğrul Bey ile birleşince dağınık boylar halinde yaşayan Selçuklular, dünyanın sayılı devletleri arasına giren bir devlet kurmuşlardır.

Eserin önsöz kısmında Çağrı Bey'in devletin kuruluş aşamasında Tuğrul Bey kadar etkin olduğu hatta bazı dönemlerde Tuğrul Bey'den daha ileri olduğu belirtilmiştir. Kuruluş aşaması sürecini anlatan kaynaklardan Çağrı Bey'in hakkındaki bilgilerin az olmasının sebebi olarak kaynaklarda Çağrı Bey'in adının doğrudan zikredilmemesinden kaynaklandığı ifade edilmiştir.

Giriş kısmında Selçukluların bulunduğu coğrafya ve siyasi yapı hakkında bilgi verildikten sonra bu coğrafyada doğuda Karahanlılar, Maverâünnehir ve Horasan'da Sâmâniler, günümüzde Afganistan ve Pakistan'ın bulunduğu bölgede Gazneliler Devleti'nin olduğu belirtilmiştir. Selçuklulara ismini veren Selçuk Bey'in babası olan Dukak'ın Oğuz Devleti'nde subaşı olduğu, Dukak'ın vefatından sonra da bu göreve Selçuk Bey'in getirildiğini görüyoruz. Bu göreve gelen Selçuk Bey'in etrafına Türkmenleri toplaması devletin tepkisiyle karşılaşınca Selçuk Bey uzun bir süre devam edecek olan göç harekâtına başlamıştır.

Birinci bölümde (s. 27-35) Selçuk Bey'in faaliyetleri Çağrı Bey'in Anadolu'ya yapmış olduğu sefer, Karahanlı Ali Tegin ile Gazneli Mahmud'un baskıları sonucu yeni yurt arayışları ve Harezm'e gelişleri hakkında bilgi verilmiştir. Yine bu bölümde Selçukluların Horasan'a gelmeleri Gazneliler ile ilk savaş ve

alınan galibiyet, Gaznelilere karşı kazanılan ikinci başarı Acısu zaferi, Selçuklu Devleti'nin kuruluşu, ilk başkent ve Dandanakan Savaşı'na giden süreç anlatılmıştır. Selçuklu Devleti kurulduktan kısa bir süre sonra Azerbaycan ve Doğu Anadolu'da çok geniş bir alanda faaliyetlerde bulunmuşlardır. Kısa bir zamanda geniş bölgelerin ele geçirilmesi Çağrı Bey tarafından muhtemelen (17 Mart 1018-16 Mart 1019) tarihinde yapılan Doğu Anadolu'ya ulaşan keşif mahiyetindeki seferinin ne kadar başarılı olduğunu göstermektedir. Çağrı Bey'in bundan başka keşif seferlerini de görüyoruz. Dandanakan Savaşı öncesi ileride karşılaşılabilecekleri tehlikeler hakkında fikir edinmek ve Gazneli ordusunun gücünü denemek için Horasan bölgesine seferler düzenlemiştir. Dandanakan Savaşı'nda büyük Gazneli ordusu karşısında Selçukluların başarılı olmasında bölgenin coğrafi konumundan istifade etmeleri uyguladıkları vur kaç taktiği esnasında çöl bölgelerine çekilmeleri etkili olmuştur.

İkinci bölümde (s. 107-121) kazanılan Dandanakan zaferinden sonra Çağrı Bey'in Tuğrul Bey ile olan ilişkileri Çağrı Bey'in Tuğrul Bey'e bağlı olup olmadığı, yapmış olduğu fetihler ele alınmıştır. Çağrı

Bey'in görünüşte Tuğrul Bey'den bağımsız olduğu ama belli konularda Tuğrul Bey'e itaat ettiği belirtildikten sonra Tuğrul Bey'in daha sakin ve barışçıl Çağrı Bey'in ise tam tersi olarak savaş taraftarı olduğu ifade edilmiştir. İki kardeşin kendi aralarında anlaşarak idari ve askeri paylaşım yapmış olabilecekleri, Dandanakan Savaşı öncesinden yapılan toplantıda Tuğrul Bey'in ifade ettiği görüşlerin kabul edilmiş olmasına rağmen Çağrı Bey'in görüş bildirdikten sonra Tuğrul Bey de dahil olmak üzere herkesin Çağrı Bey'i desteklemesinin Çağrı Bey'in askeri konulardaki etkinliğini gösteren bir olay olduğu ifade edilmiştir. Tuğrul Bey'in çocuklarının olmamasının önemli bir konu olduğu Çağrı Bey'in akıllı bir politika ile Tuğrul'dan sonra kendi evlatlarının devletin idaresinin ele alacağı düşünerek buna uygun bir politika izlediğine yazar tarafından dikkat çekilmiştir. Nihayetinde Tuğrul Bey'in ölümünden önce Çağrı Bey'in oğlu Süleyman'ı kendisine veliiaht ilan etmesi bunu doğrular niteliktedir. Tuğrul'un hâkimiyetindeki toprakların oğlu Süleyman'a geçince Çağrı Bey de oğlu Alparslan'ı kendisine veliiaht tayin etmiş böylece Selçuklu toprakları Çağrı Bey'in çocuklarının idaresine geçmiştir.

KİTABİYAT

Üçüncü bölüm (s. 131-134) askerî bir deha olan Çağrı Bey'in ölümü ve kişiliğini anlatmaktadır. Çağrı Bey'in askerî bir kişiliğe sahip olduğu, Dandanakan Savaşı öncesi verdiği önemli kararlar neticesinde devletin kurulmasında en önemli rolü üstlendiği yazar tarafından belirtildikten sonra Çağrı Bey'in mizaç olarak sert bir karaktere sahip olduğu örneklerle açıklanmıştır.

Sonuç kısmında (s. 139-141) Selçuklu Devleti'nin kuruluş öncesi ve sonrası olaylarında en önde olan Çağrı Bey'in devletin kurulmasından Tuğrul Bey'den daha etkin olduğu yazar tarafından belirtilmiştir. Hatta devletin kurulmasını sağlayan kişinin Çağrı Bey olduğuna dikkat çekilerek Büyük Selçuklu Devleti'nin kurulma-

sıyla onun sayesinde Oğuz Türklerinin dünya tarihine yön verip önemli görevler üstlendiği belirtilmiştir.

Tarihte kurulmuş olan bütün devletlerin kuruluş aşamasında önemli görevler üstlenen fakat hakkında pek bilgi edinilmeyen kahramanlar vardır. Büyük Selçuklu Devleti'nde ise bu kahramanın Çağrı Bey olduğu aşikârdır. Askerî dehası ve ileri görüşlülüğü yapmış olduğu keşif gezileriyle Selçukluların önünü açmış ve büyük devletin kurulmasını sağlamıştır. Dönemin kaynaklarına dayanan biyografik bir çalışma olan eser akıcı dil ve sade üslubuyla Büyük Selçuklu Devleti'nin kuruluş aşaması hakkında okuyucuya birinci elden kaynaklara dayanarak bilgi vermektedir.

Fırat BOZTAŞ*

* Araş. Gör., İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü; firatboztas@hotmail.com.

